

с.

7. Схема-прогноз розвитку і розміщення продуктивних сил Волинської області на період до 2015 року. – К.: РВПС України НАН України, 2005. – 175 с.

Summary:

Yerko I. V. RESTAURANT ECONOMY OF TOURISM INFRASTRUCTURE OF VOLYN REGION.

The estimation of enterprises of restaurant economy of Volyn Region is offered and their system of certification is examined. The list of measures is offered concerning the improvement of development of restaurant economy.

Key words: restaurant economy, establishment restaurant economy, certification.

Надійшла 14.03.2009р.

УДК 911.3:379.85](477.83)

Оксана КЛАПЧУК

ГІРСЬКОЛИЖНИЙ ТУРИЗМ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Актуальність теми. Відпочинок в горах останнім часом набув значного розмаху. Його швидкому розвитку сприяє розширення політичних, економічних, наукових і культурних зв'язків між державами і народами світу, а також первісна природа. Саме туристична сфера є найбільш перспективною для розвитку економіки Карпатського регіону та Львівської області зокрема. Але для ефективного розвитку туристичної інфраструктури і водночас для збереження безцінної карпатської природи потрібні різнопланові дослідження.

Постановка проблеми. Для Львівської області стратегічним орієнтиром є туристично-рекреаційна сфера, адже вона є потужним джерелом розвитку економіки області. Львівщина традиційно була регіоном, де перспективи туристично-рекреаційної індустрії були і залишаються одними з найкращих в Україні. Розвиток рекреаційного комплексу є ефективним засобом структурного перетворення господарства в сторону його соціальної орієнтації. Туристична сфера області ще не достатньо вивчена, тому потребує детального дослідження основних її структурних елементів. З кожним роком потік туристів на Львівщину зростає, тому якість послуг, які надаються теж повинна змінюватись у кращу сторону. Високорозвинутий ринок рекреаційних послуг є вагомим фактором прискорення інтеграції України у європейський економічний простір [3].

Дослідження із проблематики. Туристичні ресурси України загалом та Львівської області зокрема досліджувало багато науковців, зокрема О.В. Стецюк, Р.М. Лозинський, Ю.В. Зінько [2] та інші. Значним внеском у розвиток краєзнавства Львівщини є праця В.Л. Петранівського і М.Й. Рутинського “Туристичне краєзнавство” [6]. Автори обґрунтували концепційно-теоретичні засади туристичного краєзнавства України. Послідовно розкрили об’єкт, предмет, сутність наукової дисципліни, теоретичні основи та методологічний арсенал краєзнавчих досліджень. Крізь призму краєзнавчого аналізу охарактеризовано національний рекреаційно-туристичний потенціал. Також дуже повно охарактеризовані туристичні ресурси України у праці М.Й. Рутинського “Географія туризму в Україні” [7]. Проблемами дослідження туризму та методикою дослідження туристично-рекреаційних ресурсів займаються також науковці Донецького інституту туристичного бізнесу, зокрема В.Ф. Данильчук [5], Г.М. Алейнікова [5], А.Я. Бовсуновська [5], С.М. Голубніча [5]. У праці “Методологія оцінки рекреаційних територій” [5] вище зазначені автори запропонували методологію, яка дозволяє оцінити окремі природні об’єкти і території, виявити характеристики, які потребують вдосконалення, знайти оптимальне співвідношення характеристик території, які вказують на можливість її використання для відпочинку і відновлення сил. Дослідження гірськолижного туризму, як одного із найбільш

популярних видів туризму в Львівській області, є першочерговим. Ці дослідження є новими для цього регіону. У радянський період цей різновид туризму досліджували С. Кузів [4] та А. Архангельський [8].

Виклад основного матеріалу. Лижний туризм сформувався у 1950-ті роки – коли з'явилися перші осередки (секції) цього виду туризму в містах України. Найбільшого свого розвитку і масовості в Україні лижний туризм досягнув на початку 1990-х рр., коли у спортивні лижні походи щорічно ходило кілька тисяч осіб, а комісії з лижного туризму існували практично при всіх обласних федераціях туризму. У порівнянні з радянським періодом свого розвитку, лижний туризм в Україні, на сучасному етапі, знаходиться у стані занепаду [11].

Славське. Найбільший гірськолижний курорт України – Славське має дуже зручне географічне положення. Природне розташування хребтів Бескидів і Горган навколо нього створило унікальний місцевий мікроклімат, який забезпечує постійну безвітряну погоду з великою кількістю снігових опадів взимку й стабільним сніговим покривом до квітня місяця. Влітку відкриваються прекрасні ландшафти з вічнозеленими хвойними лісами на схилах гір, які є основою повноцінного літнього й зимового відпочинку і оздоровлення. Регіон Славське відрізняється ідеальною екологічною чистотою, адже в радіусі приблизно 100 км немає жодного промислового підприємства із шкідливими викидами [14].

Перша письмова згадка про Славське датується 1483 р. Назву селища пов'язують із річкою Славкою, або “славними” дружинниками князя Святослава, який був убитий у 1015 р. братом Святополком. Могила Святослава знаходиться поруч із смт. Славське, над річкою Опір. Ця річка отримала назву після героїчного опору дружинників Захара Беркута татаро-монгольській орді Батия в 1241 р. Могила Захара Беркута знаходиться на вершині гори в с. Тухля [11]. Історія розвитку відпочинку, туризму й гірських видів лижного спорту в районі Славських Карпат почалася ще в XVIII-XX ст., коли Галичина входила до складу Австро-Угорщини [14]. Граф Потоцький продав сколівські землі разом з усією Тухольщиною іншому графові Є. Кінському, потім вони перейшли до рук нових підприємців – Гределя і Шмідта [11]. Пізніше, у 1920-1930 рр., тут були побудовані підйомники і трампліни на г. Погар. У 1970-1980 рр., коли Україна входила до складу СРСР, село почало інтенсивно розвиватись. На схилах Славських гір було побудовано більше десяти сучасних гірськолижних підйомників, організовано декілька дитячих гірськолижних спортивних шкіл.

Таблиця 1

Спусковий комплекс на г. Тростян

Витяг	Довжина	Перепад висот
крісельний	2750 м	550 м
“Центр”	1100 м	320 м
“Північ”	1300 м	200 м
“Верхній захід”	1000 м	~ 200 м
“Середній захід”	1000 м	~ 200 м
“Нижній захід”	800 м	130 м
“Дальній захід”	700 м	~ 200 м
бебі-ліфт	230 м	_____

*Джерело: [9]

В кінці 1980 -х рр. Славське перетворилося на основний гірськолижний центр колишнього Радянського Союзу. Тут проводилися щорічні чемпіонати СРСР і України та міжнародні змагання. За короткий час на території смт. Славське було побудовано більше десяти комфортних готелів і баз відпочинку. За часів незалежної України було побудовано ще декілька сучасних підйомників і готелів, багато готелів реставровано [14].

Гора Тростян (1232 м). Траси на Тростян є різного рівня складності (див. рис. 1). Підйомники: один крісельний (2750 м), сім бугельних (від 700 м до 1300 м), один дитячий ліфт (230 м). Перепад висот від 130 до 550 м (див. табл. 1).

* Джерело: [12]

Рис. 1. Спусковий комплекс г. Тростяні

Сьогодні Славське має курортний статус. На його території площею 64 кв. км мешкає 3,7 тис. осіб, розташовано двадцять п'ять туристичних та відпочинкових баз (див. табл. 5). Славське – один із найпопулярніших гірськолижних курортів українських Карпат. Тут прокладено кілька гірськолижних трас європейського значення, функціонують крісельні і бугельні підйомники [11]. На багатьох гірськолижних трасах працюють снігоущільнюючі машини, на г. Погар обладнано освітлення трас для нічного спуску. Кожен готель забезпечений пунктами харчування і комфортними саунами. Добре розвинене транспортне сполучення, побудована сучасна залізнична станція, де зупиняються поїзди із всіх регіонів України та з інших держав (Росії, Угорщини, Словаччини, Австрії). Розвинена мережа природного приміського залізничного і автомобільного транспорту. На території селища взимку працює більше десяти прокатних пунктів гірськолижного спорядження і аксесуарів, сервісних пунктів для ремонту і сервісної підготовки гірських лиж. Зараз в регіоні, в зимовий період, одночасно може відпочивати до п'яти тисяч любителів гірських лиж і інших зимових видів спорту. Гірськолижні траси і підйомники дають можливість і любителям й професіоналам повноцінно відпочивати та покращувати свою майстерність [14].

Для гірськолижного відпочинку використовуються гори Тростяні, Погар, Менчіл і Політехнік.

Гора Політехнік (г. Кремень) (173 м). Знаходиться при в'їзді в Славське, тут розташовані підйомники Львівського політехнічного університету і Львівського фізико-

математичного ліцею. Траси гірськолижного комплексу Політехнік нескладні, без перепадів (див. рис. 2). На горі є два бугельні підйомники (600 м і 1000 м), перепад висот 150 м (див. табл. 2).

Таблиця 2

Спусковий комплекс на г. Політехнік (г. Кремень)

Витяг	Довжина	Перепад
№ 1	600 м	180 м
№ 2	1000 м	250 м
№ 3	300 м	80 м

*Джерело: [9]

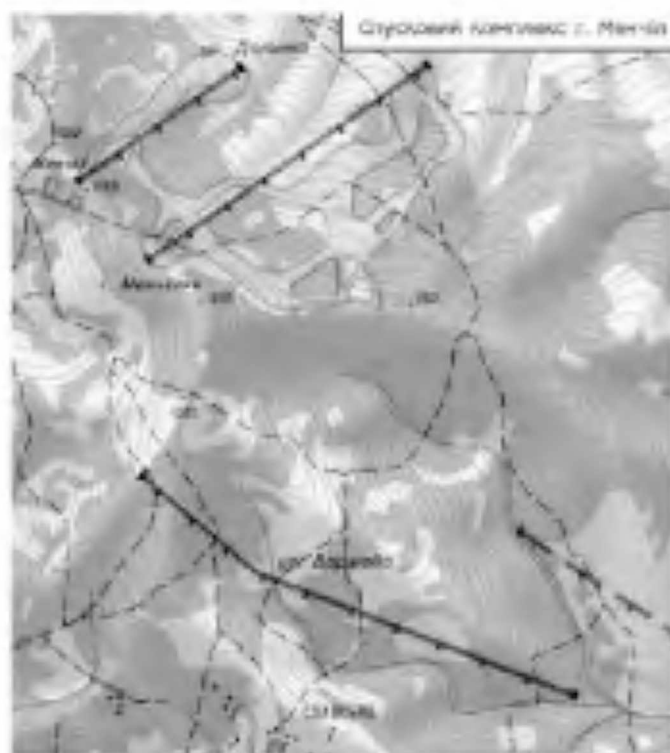
*Джерело: [12]

Рис. 2. Спусковий комплекс г. Політехнік (г. Кремень)

Гора Погар (659 м). Знаходиться майже в центрі гірськолижного курорту Славське. Для спуску використовуються західні схили гори, тут розташовані два бугельні підйомники (700 м і 800 м), перепад висот 157 м. Траси середньої складності. Схил обладнаний сніговими гарматами, ратраком і освітленням.

Гора Менчіл (г. Варшава). Знаходиться за гірськолижним комплексом Політехнік, траси різного рівня складності, спусковий комплекс обладнаний двома бугелями (1000 м і 850 м) (див. рис. 3) [13].

У Львові в межах Проекту розвитку регіону ведуться роботи над програмою розвитку смт. Славське. Розроблена концепція розвитку курорту "Славське", основною метою якої є створення сприятливих умов для розвитку туристичного потенціалу селища. Селищною радою підписаний договір про створення програми з Інститутом регіональних досліджень НАН України. Завершується робота над генеральним планом регіону, розробником якого виступило підприємство "Містопроєкт". Австрійським партнером ФСТ "Динамо" розроблений майстер-план перебудови гірськолижної інфраструктури на г. Тростяні. Крім того, в смт. Славське створена і зареєстрована туристична асоціація "Курорт "Славське", членами якої є підприємці й підприємства, які працюють на території Славської селищної ради у галузі туризму і рекреації. Метою асоціації є сприяння розвитку туризму, інформаційна підтримка членів асоціації, співпраця з місцевою владою [10].

* Джерело: [12]

Рис. 3. Спусковий комплекс г. Менчіль (г. Варшава)

Тисовець. Гірськолижна база розташована на висоті 1017,1 м над рівнем моря, в верхів'ї р. Тисовець (басейн Дністра) за 2 км від с. Орявчик. Центр зимових видів спорту міжнародного значення. Туристично-спортивний комплекс "Тисовець" знаходиться в екологічно чистій зоні Українських Північних Карпат, на відстані 150 км від Львова. Комплекс складається із готелю і кількох котеджів. Поруч із базою є короткий спуск із гачковим підйомником (див. табл. 3). Спуски:

- південний спуск шириною 15-50 м, довжиною 400-500 м. Пологий схил із середнім кутом нахилу 10°;
- північний спуск довжиною 800 м, шириною 30-60 м. Спочатку схил крутий, далі рівномірно пологий із середнім кутом нахилу 12°;
- західний спуск довжиною 650 м, шириною 30-40 м. рівномірно пологий, із середнім кутом нахилу 14 [12].

Таблиця 3

Гірськолижні витяги і траси туристично-спортивного комплексу "Тисовець"

Тип витягу	Довжина витягу	Довжина траси	Складність	Перепад висот
крісельний	2000 м	800 м	середня	450 м
бугельний	800 м	800 м	середня	250 м
гачковий	450 м	500 м	для могулу	

* Джерело: [9]

Від житлових корпусів, які у Тисовці розміщені двома масивами (біля бази і на вершині хребта) до гірськолижної траси була протягнута канатна дорога завдовжки 1,5 км, крім того, схил обладнаний лижними буксирами по 800 м кожний. Навпроти бази знаходиться широкий пологий спуск із лижним буксиром для початківців (600 м), обладнаний гачковим підйомником і нічним освітленням. На вершині цього спуску розміщуються приватні садиби. Туристичний комплекс пропонує три лижні трампліни заввишки 90 м 70 м, 40 м і траси для бігових лиж [16].

Волосянка. Перша письмова згадка про с. Волосянка Сколівського району, Львівської області належить до 1572 р. На сьогодні Волосянка стає щоразу популярнішою як гірськолижний курорт. На відстані близько 2 км від села, біля підніжжя г. Зворець (1223 м), що входить до гірського масиву г. Високий Верх (1242 м) знаходиться відомий гірськолижний комплекс “Захар Беркут”. До послуг гірськолижників парнокрісельна підвісна канатна дорога довжиною біля 2800 м, перепад висот 552 м. Нижня (привідна) станція розташовується при в’їзді на територію бази поблизу її корпусів, верхня (обвідна) станція – на вершині г. Зворець. Тому крім кінцевих станцій біля відміток висот 855 м і 1075 м було встановлено дві проміжні станції підсадки. Також встановлені два бугельні підйомники довжиною 700 і 750 м (див. табл. 4). На території комплексу працює прокат гірськолижного спорядження.

Таблиця 4

Гірськолижні витяги і траси туристичного комплексу “Захар Беркут” (г. Високий верх)

Тип витягу	Довжина витягу	Довжина траси	Складність	Перепад висот
канатно-крісельний	2800 м	1800 м	середня	397 м
бугельний № 2	700 м	траси різного рівня складності		186 м
бугельний № 3	750 м	траси різного рівня складності		169 м

* Джерело: [9]

Крім зимового туризму у Волосянці набуває розвитку зелений туризм. На сьогодні стрімко збільшується кількість пропозицій житла: будуються нові готелі, розширюється приватний сектор, покращуються умови проживання [15].

Орявчик. Селище Орявчик Сколівського району Львівської області – чудове місце для відпочинку і зимою і влітку – розташоване на відстані 15 км від м. Сколе та 130 км від м. Львова. Для шанувальників гірських лиж в Орявчику знаходиться підйомник довжиною 1000 м та мультиліфт завдовжки 300 м від туристичного комплексу “Звенів”. На відстані кількох кілометрів від Орявчика розташований туристичний комплекс Тисовець.

На сьогодні у Орявчику стрімко розвивається туристична інфраструктура: будуються нові готелі, приватні садиби створюють умови для відпочинку туристів, розширюється спектр надання туристичних послуг [16].

Таблиця 5

Перелік готелів та об’єктів приватного сектору Сколівського району Львівської області

Назва закладу розміщення	Населений пункт, у якому розташований заклад	Адреса
“Живниця”	м. Сколе	вул. В. Симоненка, 10
“Незабудка”	м. Сколе	вул. Гайдамацька, 11 б
“Орестіна”	м. Сколе	вул. Стрийська, 15 в
“У Іринки”	м. Сколе	вул. Стрийська, 35 а
“4 сезони”	смт. Славське	вул. Т. Шевченка 105
“Альпійський двір”	смт. Славське	вул. Січових стрільців, 3 в
“Березовий гай”	смт. Славське	вул. В. Стуса, 4
“Карпатська долина”	смт. Славське	вул. Т. Шевченка, 4 а
“Коло друзів”	смт. Славське	вул. А. Волошина, 13
“Кукулька”	смт. Славське	вул. Бойківська, 8
“Лис Микита”	смт. Славське	вул. І. Франка, 59 а
“Лімоніум”	смт. Славське	вул. Т. Шевченка, 14
“Морозко”	смт. Славське	вул. Привокзальна, 9
“Наталі”	смт. Славське	вул. Рожаночка, 2
“Оселя пані Марії”	смт. Славське	вул. Бойківська, 2
“Перлина Карпат”	смт. Славське	вул. І. Франка, 43 б
“Приватна оселя Ареф’ свих”	смт. Славське	вул. Бойківська, 47
“Ровінь”	смт. Славське	вул. А. Волошина, 49
“Ромашка”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 132 а
“Садиба Кузьмініх”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 85 г

“Садина сім’ї Шоп’як”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 35
“Смерічка”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 115 в
“Тіна”	смт. Славське	вул. М. Шашкевича, 4 а
“У Ганни Василівни”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 24
“У Ліди”	смт. Славське	вул. Бойківська, 12
“У Ніни”	смт. Славське	пров. М. Устияновича 10 а
“У Олега”	смт. Славське	вул. І. Франка
“У Олі”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 6 а
“У Робінзона”	смт. Славське	вул. О. Степанівни
“У Романа”	смт. Славське	вул. І. Франка, 43 а
“У Тетяни”	смт. Славське	вул. Т. Шевченка, 13 б
“У Христини”	смт. Славське	вул. І. Франка, 36
“Файно”	смт. Славське	пров. М. Устияновича, 12
“Фортеця”	смт. Славське	вул. А. Волошина, 64 в
“Хата Наталі”	смт. Славське	вул. М. Устияновича, 151
“Царинка”	смт. Славське	вул. Рожанка
“Черемшина”	смт. Славське	вул. Опришків, 8 а
“Яна”	смт. Славське	вул. Д. Галицького, 1 а
“Золотий потік”	смт. Верхнє Синьовидне	вул. Б. Хмельницького
“Опір”	смт. Верхнє Синьовидне	вул. Т. Шевченка, 75
“Привітна”	смт. Верхнє Синьовидне	вул. Івасюка, 10
“Вілла нова”	с. Волосянка	вул. Опришків, 3 б
“Сім вітрів”	с. Волосянка	вул. Опришків, 7
“Скеля”	с. Волосянка	вул. Опришків, 3 а
“Вікінг Карпати”	с. Нижнє Синьовидне	вул. Січових стрільців, 1 б
“Надія”	с. Нижнє Синьовидне	вул. Вишнева, 20
“Ванда”	с. Орявчик	вул. Перша розтока, 30
“Віват”	с. Орявчик	вул. Під Тисою, 10 а
“Мальва”	с. Орявчик	вул. Замітна, 3 а
“ДЮК”	с. Тисовець	_____

* Джерело: [9]

Висновки. З огляду на неспинне зростання популярності й моди на гірськолижний спорт, а також беручи до уваги виняткові особливості (наявні унікальні природні ресурси і значну освоєність), розвиток гірськолижного туризму в Карпатському регіоні надзвичайно перспективний та економічно доцільний. Незважаючи на природну привабливість, легку транспортну доступність, умовно помірні ціни, відсутність мовного бар’єру та інші принади, більшість українців все ж таки віддають перевагу подорожам за кордон – до сусідніх Словаччини, Польщі та більш віддалених Туреччини й Австрії. Головною причиною цього є нестача інформації про курорти та реклама їх, нерозвинена інфраструктура, низький рівень сервісу, зумовлений майже повною відсутністю конкуренції. Однак протягом останніх років відбулись певні кроки в розвитку карпатського туризму. Відновлюються наявні бази та готелі, розбудовуються нові туристичні комплекси тощо.

Однією із головних проблем є незрозуміла й нестабільна ситуація навколо системи оподаткування. Другою проблемою є те, що у структур, які забезпечують побут туристів, належний стан гірськолижних спусків та ін., немає одного господаря. Аналогічна проблема була у Словаччині. Розв’язали її шляхом створення акціонерних товариств, де кожна із зацікавлених у розвитку курорту сторін мала свою частку. Навіть послуги дорогих вертолітних бригад, які займаються евакуацією гірськолижників, виправдовують себе за рахунок погашення страховки. Технічні стандарти облаштування схилів на гірськолижних курортах абсолютно не відповідають сучасним вимогам. У 2003 - 2004 рр. у країні існувала лише одна система генерації штучного снігу, машин для вирівнювання та ущільнення снігових схилів є лише декілька, підйомники старі, а якщо йдеться про недавно змонтовані витяги, то придбане за кордоном обладнання має вік не менше 20 років. Особливе занепокоєння викликає безпека канатних доріг. Багато туристів отримують травми,

практично всі відвідувачі гірськолижних центрів стають свідками аварій. На думку експертів, діючі системи безпеки, передбачені виробником, вийшли з ладу практично на всіх підйомниках і просто відключені. Такий стан справ пояснюється тим, що сервісне обслуговування технічного обладнання не виділене в окрему галузь і перебуває під контролем гірськолижних центрів.

Експерти зазначають: вихід України на світовий ринок з конкурентоспроможним "гірськолижним" продуктом значною мірою визначатиметься перспективністю політики соціально-економічної реконструкції регіону. Практична реалізація такої грамотної політики забезпечила б необхідні соціально та екологічно орієнтовані зміни у всіх галузях господарства вітчизняного Карпатського регіону. Серед міжнародних програм особливе місце посідає Карпатська конвенція 2003 р., основна мета якої – бути інструментом сприяння стійкому розвитку регіону шляхом узгодження місцевого розвитку із природоохоронними інтересами, зокрема через розвиток туризму. Реалізація відповідних програм також сприятиме, на думку фахівців, покращенню "туристичного" інвестиційного клімату в Карпатському регіоні, а це – використання кредитних ліній та залучення кредитів, грантів міжнародних фінансових організацій; використання міжнародних програм для малого та середнього бізнесу. Необхідна розробка відповідних загальнонаціональних та регіональних програм розвитку вітчизняної тургалузі, як і участь у їх створенні вітчизняних та закордонних фахівців [11].

Література

1. Географічна енциклопедія України / [відп. ред. *О. М. Маринич* та ін.]. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1989-1993. Т. 3: П-Я – 1993. – 480 с.: іл.
2. *Зінько Ю.* Дослідження, охорона та використання геоморфологічної спадщини на великопросторових заповідних територіях Західної України / *Ю. В. Зінько* // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2006. – Вип. 33. – С. 99 – 111.
3. *Кравців В., Матолич Б., Гулич О., Полога В.* Рекреаційний потенціал Львівської області та стратегія його освоєння // Регіональна економіка. – 2002. – № 2. – С.134–143.
4. *Кузів С. Е.* Славське:[краєзнавчий нарис]. – Львів: Каменяр, 1975. – 34 с.
5. *Методология оценки рекреационных территорий* / [Данильчук В. Ф., Алейникова Г. М., Бовсуновская А. Я., Голубничая С. Н.]. – Донецк: Донецкий ин-т туристического бизнеса, 2003. – 196 с.
6. *Петранівський В. Л.* Туристичне краєзнавство: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / *В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський.* – К: Знання, 2006. – 575 с.
7. *Рутинський М. Й.* Географія туризму в Україні. – Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2002. – 106 с.
8. *Славское* / [сост. *А. Архангельский*]. – Львов: Каменяр, 1974. – 8 с. – (Буклет).
9. *Туристична енциклопедія: Львівщина* / [авт. тексту *Сидоренко Г., Гила І.*]. – Львів: СПД Сидоренко Г. В., 2008. – 160 с.
10. <http://www.newsukraine.com.ua>
11. <http://revolution.allbest.ru>
12. <http://www.ski.lviv.ua>
13. <http://www.skitours.com.ua>
14. <http://www.ski.vadimtur.com.ua>
15. <http://skiworld.org.ua>
16. <http://www.zemlya.lviv.ua>

Summary:

О. Кларчук. MOUNTAIN-SKIER TOURISM IS IN LVOV AREA: MODERN STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT.

The modern consisting of mountain-skier tourism of the Lviv region is reflected, problems and prospects of its development are investigated. Industry of tourism is given economic advantageous for the economy of the region, that's why it needs to develop it, for example to create a powerful informative and material base, to provide a necessary for this region publicity campaign, to conduct the improvement of material base. When these measures will be carried out system and coordinated development of mountain-skier tourism industry will begin in Lviv region.

Надійшла 13.04.2009р.